ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՅԻՍԻ 1879

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՅԻՍԻ

№ 38 ՔՍԱՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 38

ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԵՆ 10 ՄԻՋԱԿ ՏԱՌԵՐԻ ՎՃԱՐՆ Է 1 ԿՈՊԷԿ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ-ԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ։ ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆՆ Է 8 Ռ.

ՕՏԱՐԱՔԱՂԱՔ. ԴԻՄՈՒՄ ԵՆ ՈՒՂՂԱԿԻ
ВЪ РЕД. ГАЗЕТЫ „ПЧЕЛА АРМЕНИИ“
Г. Тифлисъ.

ԹԻՖԼԻԶ 23 ՄԱՅԻՍԻ։

—

Մարկիզ Սէլիզբըրին պատասխանելով Լորդ Գրէնվիլին պարլամենտում՝ ցոյց է տալիս, թէ Բերլինի դաշնագրութեան որ պայմանները կատարվել են և որոնք դեռ մնացած են մերձակայ ապագայի համար, և Հայաստանի բարենորոգմանց վերաբերութեամբ ասում է. «Բերլինի դաշնագրութեան 61 յօդուածի զօրութեամբ Բ. Դուռը պատրաստվում է անելու բարենորոգմունք Հայաստանում։ Այս նպատակով Ասիա ուղարկած է յանձնաժողով։ Բարենորոգմանց իրագործումից առաջ աւելորդ չի լինիլ հմտանալ տեղական պիտոյից։ Այս է յանձնաժողովի խորհուրդը։ Բայց և՛ այն պէտք է ասեմ, որ մինչև Բ. Դրան դրամական վիճակը չբարւոքուի, Տաճկաստանից անհնար է սպասել մտաւոր բարենորոգմունք։ Մեզ աւելի լաւ յայտնի է, որ չկայ ոչինչ դեռ բաղանց և թանկագին՝ քան վարչական բարենորոգմունք և եթէ Տաճկաստանում տեղի կունենան յեղափոխութիւնք, այդ երկրի կառավարիչները, ինչպէս երկիւղ եմ կրում, չեն կարող ազատ մնալ այն պայմաններից, որոնց հետ կապ ունեն յեղափոխութիւնք ամեն տէրութիւններում»։

Ինչպէս երևում է Անգլիայի արտաքին գործոց նախարարի խօսքերից՝ Բերլինի դաշնագրութեան ամեն պայմանները պէտք է կատարվեն. միայն նորանից մի քանիսի համար հարկաւոր է ժամանակ և միջոց։

Տարակոյս չկայ, որ Անգլիոյ կառավարութիւնը պէտք է ցանկանայ յեղափոխութեանց Հայաստանի մէջ, որպէս զի այդ երկիրը ստանալով մի արդար կառավարութիւն, կարող լինի ծաղկել և ապահով ճանապարհ դառնալ դէպի Պարսկաստան և Հնդկաստան։ Անգլիոյ շահերը պահանջում են, որ որքան կարելի է շուտով իրագործվի Բերլինի գեսպանաժողովի 61 երրորդ յօդուածն, և այն որքան հնար է և որքան Հայաստանի ժողովրդոց զարգացումը կներէ ընդարձակ ձևով, ըստ որում այդ յօդուածի իրագործումը պէտք է կապէ Տաճկահայաստանի ժողովրդոց սիրտը Անգլիայի հետ։ Բացի սրանից աչքի առաջ ունենալու է, որ եւրոպական միւս մեծ տէրութիւնք կարող են միջամտութիւն անել և պահանջել յիշեալ յօդուածի իրագործումն և այդպէս խլել Անգլիոյ կառավարութիւնից այն ազդեցութիւնն Հայաստանի ժողովրդոց վերայ, որին այնպէս նախանձախնդիր է Անգլիան իւր շահերի համար։ Իսկ Տաճկահայերի անհամբերութիւնն, որով նոքա իրանց համակրութիւնն անդադար տալիս են այս կամ այն կառավարութեան, զանազան ցոյցեր անելով — անշուշտ անյայտ չէ Անգլիային և սա կկամենայ օր առաջ Տաճկահայերի այդ փոփոխամտութեան վերջ տալու։ Արդէն հեռագիրը հաղորդեց, որ գնդապետ Ուիլսօն, որ գլխաւորական ընդհանուր հիւպատոս է փոքր Ասիայում, բազմաթիւ անգլիացի սպաներով, որոնք պէտք է հիւպատոսներ լինեն զանազան քաղաքներում, պատրաստվում է ճանապարհ ընկնելու, այն դիտաւորութեամբ, որ վերահսկութիւն գործէ այն բարենորոգմանց վերայ, որ կիրագործվին ասիական նահանգներում։ Տարակոյս չկայ, որ հէնց Անգլիան ինքն էլ կգտնէ կարևոր միջոցները։ Մենք կարծում ենք որ Անգլիայի կողմից մի տեսակ խոհեմութիւն էր դժուարացնելը Տաճկաստանի համար փոխառութիւնն, որպէս զի աւելի ևս ստիպէ Բ. Դրան զիջող լինելու Անգլիոյ պահանջմանց մէջ, յօգուտ յեղափոխութեանց նահանգներում։ Վերոյիշեալից պարզ է, որ Անգլիան պէտք է ձգտի բարենորոգութիւնները շուտով մտցնելու Տաճկաստանի Ասիական նահանգներում, քանի Ռուսաստանն և եւրոպական այլ մեծ տէրութիւնք ձայն չեն բարձրացրած Բերլինի դաշնագրութեան 61 յօդուածի իրագործման համար։ Իսկ մինչև այդ ժամանակ լաւ կլինէր, որ մեր Տաճկաբնակ եղբարք հեռու մնային աւելորդ և անախորժ ցոյցերից, որոնք կարող են և վնասներ առաջացնել գայրացնելով այս կամ այն տէրութիւնը։

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՏԵՊԵՐ

—

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Մազը coiffé, գդեստը նորաձև,
փողպատ թանգագին, գոհար ու շատ զարդ,
խօսուածքը հաշուած ծանր, բարեձև,
Ա՛խ, ինչպէս սիրուն ես, Հայ երիտասարդ,
Սիրուն ես, զորդ է. բայց ես գլուխդ վայ,
Տեսնելով որդուդ, կուտամ քեզ, խեղճ հայ։

Նուրբ ու շատ աղնիւ զու ունիս ճաշակ,
Թանգագին ձիէդ կապչի ամեն մարդ,
Ուզիզ Վիէննայէն բերած է քու կառք
Bon ton ով կապրիս, Հայ երիտասարդ,
Նուրբ ճաշակ ունիս, բայց ես գլխուդ վայ,
Տեսնելով որդուդ, կուտամ քեզ, խեղճ հայ։

Ռոստովի պարահէ... խաւարչտի գիշեր....
Ուրիշ ձև սոխակ ու թառամած վարդ....
Թանգագին ընթրիք ... գինիի շիշեր ...
Քէֆ արա, քէֆ, իմ հայ երիտասարդ,
Երանի քեզի, բայց քու գլուխդ վայ,
Տեսնելով որդուդ, կուտամ քեզ, խեղճ հայ։

Ի՞նչ է պէտք թատրոն, լրագիր ուսում,
Առաջնըդ կան թղթախաղ, պիլիարթ.
Խնի խօսքեր է «ազգի զարգացում»,
Դուն քէֆըդ նայէ, հայ երիտասարդ,
Մինչ ուրախ եղիր, բայց քու գլուխդ վայ,
Տեսնելով որդուդ կուտամ քեզ, խեղճ հայ։

Կանցնին ու կերթան շատ տարի այսպէս,
Կըթուլնին թըշի ցոլուն այն վարդը.
Գերդանի փողը կհալի ձիւնի պէս.
Շատ շատ կարտմի հայ երիտասարդը,
Ցաւակից չունի ... միայն բանատեղծ
Կը մնայ նորան կարեկից անկեղծ։

Սիւլիւկ։

ԼԵՎԵՆՏԻՆ ԿԱՆԿԱՏԸ

Ա՛խ, Ասված, քեզմէն ես շատ եմ անգոհ,
Որ անխելքութեան էզիլ իմ ես զոհ,
Աս կենճ օրերէս մինչ իմ ծերութը
Զօրս քովիս մարդոց պիտ չարժիմ զութը....

Ոտքէս կօլօխըս նայիս չենքով իմ,
Կօլօխէս ոտքըս՝ էշշէկ ու կով իմ,
Խելքէ աղքատ իմ, լուզունալ չունիմ,—
Փախըլկոտ հոգի, չար սիրտ ինչ անիմ։

Պան սաել կուզեմ՝ կիտութին չի կայ,
Նորէն սորվելու մէջըս ուժ չի կայ.
Մոլըրված աչքս սաղ—սոլ կը տառցնում,
Մարդոց մըսխըրկոտ էրես կը տեսնում։

Սիրտս փիթուն օր բորբոք բորբոք է,
Զարկամութենէ հոգիս մրմոք է,
Զարախօս լուզուս որ հանիմ մէյտան,
Զամուռին մէջը աւել կխորհընամ ....

Ա՛խ պապա, պապա, ինչ անիմ բստակ,
Եփ հալխին տիմաց էղայ խայտառակ....
Օրդուտ ան օրը սաղ—սաղ մորթեցիր,
Եփ նորան քեզի տուն լմանցուցիր։

Ըվէլըքի ատէն ծնած ըլլայի,
Քաղքիս Էնկ—Թէյօֆէ փեսան պիտ լայի.
Ամա, վա՛յ կուլխուս, չընտխվայ ատէն,
Ուրիշ բոնութին կուզին լէվէնտէն։

Տիզ ճամփայ ցուցնող չունիմ բարեկամ
Վիզըս ծըկելու պէթէր կամընչնամ,
Զարը բարին ես ինչպէս ճոկիմ,
Որ հէմ խելք, հէմ ալ տատմունք ես չունիմ ....

Ճէմը երկու սուտ բարեկամ ունիմ,
Ու նոցա ծեռքը փըստըռմայ չուն իմ,
Իրենց տուշմանին կը ցուցնուն մատով,—
Կը հաջիմ, կը մնամ տայմա ամօթով։

Սիւլիւկ։

ՍՈՒՏ ԱՂԱՆԵՐ

Խօսք չունիմ, խորդ է՝ սօչէին վըրան
Եափի խորդլիկս սարայի լըման,
Մէջնի ալ կը կենաս։ Հասկըցուր խոմ—
Հալխին ինչ փայտ։

Ծանըրտ խըռզիլ է տայմա խըմնելէն,
Խարիպ—խազարին քիւֆիւր անելէն
Անոււնդ վերցաւ։ Հասկըցուր խոա —
Հալխին ինչ փայտա։

Մէկ տեղ որ մուտնուս, մինչի դուրս գալըտ
Հալխին կիմացնուս զէնկին ըլլալտ
Շատ վաստըկածէտ, հասկըցուր խոա —
Հալխին ինչ փայտա։

Կխոխիմ մինչի ատ էրէձէն հասար,
Ծուռ—մուռ ճամփաներ էփպէշի անցար
Ու աղա էղար։ Հասկըցուր խոա —
Հալխին ինչ փայտա։

Ծուպուկխտ համար կընիլիս փառմալ,
Իրեք ժամ կանիս զլաֆէթ ու պալ,
Թօղ ապուլ կուտաս։ Հասկըցուր խոա—
Հալխին ինչ փայտա։

Դըրախտի խմէտով ժամերուն հանին
Տուլիւլ խի սուռչալ ու փըշուք, կասին,
Իլվանի համար։ Հասկըցուր խոա
Հալխին ինչ փայտա։

Վարդեվոր տօնին Սուրբ Խաչին պահչան,
Զատըր կը խորդլիս, սէօզտէ, պալապան,
Մէջնի ալ քէֆ կանիս։ Հասկըցուր խոա
Հալխին ինչ փայտա։

Տուն քեզի համար արիլ ես ատէթ
Ամեն օր տարվիլ թուլխթի հինկ մանէթ...
Կըշըփանաս ալ։ Հասկըցուր խոա
Հալխին ինչ փայտա։

Իլվանի համար տուն կլանի էղար,
(Թէպէտ խելքովտ պանի պէտք չէկար
Ու գլան տըվիր) Հասկըցուր խոա
Հալխին ինչ փայտա

Զօրս քովըտ խէնթեր թօփ կանիս
Ու չիտակ մարդոց անուն սև կանիս,
Ֆէնտի քեամիլ խի։ Հասկըցուր խոա
Հալխին ինչ փայտա։

Խոա կանչվըռատն քու ծանէտ պաչխա
Մէջէտ հէչ ուրիշ մէկ պան չի տեսայ.
Պօզազ ալ պատռիս, հասկըցուր խոա
Հալխին ինչ փայտա։

Եփօր փայտա տալ չուզիս, եա չխտիս,
Ո՞ր օրվան քեզի տուն աղա կխտիս.
Սուտ աղաութին վրայէտ հանէիր,
Բօշատ մըտնէիր։

Քու խիլքիտ պանն է կլանի ու տուլմա
Տունըտ նիստ ու կեր պէրէք ու սալմա,
Փիթուն օր լըսէ Ծուպուկէտ թաղիր
Ու ծակըտ կխտցիր.

Սիւլիւկ։

ԴԼԴՈ՛ՄՓ(*)

—

Էս գամսը գլդոմին ուշացաւ։ Շատերին, կսէ, մնում, ուզում ին կարթայ, մէ երկու խօսկ իմանայ։

Թողութին կու խնդրիմ, պարնիր, ուշանալուս համա։

Գլդոմփ է ըլում էս տարուայ մինձ պասուայ դէմն ու մէքանի ջէր լէքցիէք կարթվում կլուբումը հաւէվար։ Մինձ խալլի էր ըլում ամեն անգամ. հենց բանէ կլուբի էքայ զալը լիքն էր ըլնում։ Ջատկէն էղնէն էլ լէքցիա կարթացին էլի էնդի։ Ապրիլի 8-ին պարուն Սենեքերիմ Արծրունին, ապրիլի 22-ին, պարուն Արզար Օհանիսեանցը ու ապրիլի 29 ին պարուն Օսէփ Շիշմանեանցը։

Սենեքերիմ Արծրունին Մուրատեաններու թողած անդերցի վրայ խօսեցաւ. թէ վունց է 63 տարի առաջ Հնդստանումը կենող մէ Հայ անդերց արի խիխճ հասոց էրեխանց համա ուսումարան բաց անելու 2,300,000 ֆրանկ փուղ, վուր միր փուղով մէ միլիօն մանեթեմէն աւելի կօնէ։ Էս փուղը 1832 թուին դուս ին բերում Վէնետիկի հայ փաանգ վարժապետնիրը ու ուսումարան չինում։ 46 տարի աւել է նրանց ձեռին է էտ փուղն ու միր հաէրուն կի վունչիչ պէտի չէ։ Հիմի էս 7, 8 տարի է էտ չօլը տարիլ ին Վէնետիկ ու էնդի մէնակ փաանգի էրեխէրքն ին սորվում։

Լէքցիա կարթացողի միտկն էն էր, վուր համ էս պատմութինը իմաց տայ խալխին ու համ էլ էն էր, վուր փիքր անինք, էն փուղիրը դաղասանով փաանգներու ձեռնեմէն դուս գըցելու, չունքի անդերձ անողը հաւասարական ամեն հայ էրեխանց համա է ուզեցի վուր ուսումարան սարքուի էն փուղով։ Օվոր կարող է էս բանին պէտկ գայ, չալիշ գայ, չունքի չահով էս փուղը հիմի 4 միլիօն մանէթի է հասնում։

(*) Նախընթաց Գլդոմփները տես Մեղուի 2, 13 և 21 համարներում։

Խմբ.

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

(Թղթակցութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» Լրագրի)։

—

Թատրոնական արհեստը, որ մեզանում անհոգութեան կամ մոռացութեան քօղի տակ էր ծածկուած, վերջին տարիներումս կարծես ժողովրդական շարժը ձեռք է առնում պատռել քօղը և բանալ հայ հասարակութեան առաջ թատրոնական բեմը, նորա բոլոր բարոյակրթական անհրաժեշտ օգուտներով, զարգացուած նրբաճաշակ գեղեցկութիւններով։ Զանազան քաղաքներում շինվում են թատրոններ, տրվում են ներկայացումներ։ Մինչև այժմ բեմայարմար շինութիւններ չկային, այժմ երբ մի քանի տեղ դոքա կան, զգալի պակասութիւններ կազմում են պիեսաները և մանաւանդ դերասանուհիք։ Պիեսաների մասին արդէն ինչպէս հաղորդեց Նոր-Նախիջևանից գրած նամակը, այնտեղի գործող և զգայուն անհատներ ձեռք ձեռքի տուած մի ընկերութիւն են կազմել դրամատիքական արհեստը տարածելու հայերի մէջ։ Յարգ և պատիւ այդ ընկերութեան մտածող անդամներին։ Այո՛ և չի կարելի էլ ասել, որ թատրոնական արհեստի այսպիսի առայժմ հիւանդութիւնից դէպի առողջապահութիւն քայլափոխութեան՝ միջոցներում չունենք այնքան պիեսաներ, որ զարթեցնենք ժողովրդի սէրն ու համակրութիւնը դէպի բեմը զանազան «կեանքից վերցրած» կրթող պատկերներ ներկայացնելով. բայց ինչ պիտի անենք, երբ եղածներն էլ մեծ դժուարութեամբ Թիֆլիզից ձեռք է բերվում։ Շատ սպասելույց յետոյ ուրեմն մնում է մեզ դարձեալ սպասել, որ կամ Նոր-Նախիջևանի ընկերութիւնը հաստատվի կամ Թիֆլիզում կառուցված հայոց թատրոնը բարեկարգուի, որոնց հետ կարելի կլինի ունենալ ուղղակի յարաբերութիւն. սորանից յետոյ կմնայ դերասանուհիների կարօտութիւնը։ Եթէ ասենք հայը անընդունակ է թատրոնական արհեստում, սխալ է, որովհետև զանազան քաղաքների թատրոններում ներկայացումներ տըվողների մէջ դուրս են գալիս այնպիսի տաղանդներ, որ հազուագիւտ են։ Ուրեմն ի՞նչին վերաբերենք դերասանուհիների կարօտութիւնը եթէ ոչ նախապաշարմունքներին։ Մենք այս խօսք բոլորէս կունենանք տաղանդաւոր և գործին յարմար դերասանուհիների մի խոշոր թիւ, եթէ մի հնարքով ջախջախվին սև նախապաշարմանց շղթաները։

Մենք այս խնդիրը զարթեցնողը չենք, սորա մասին բազմիցս գրվել է և խօսացվել, միայն բաղձաւոր կը համարէինք հնարաւորութեանը, որ այս վերջինը լինի դորա մասին։ Մտածենք խօսքներս թէ ինչ էր այս նամակ գրելուս շարժառիթը։

Ամսոյս 9-ին Երևանյ «Սուրբ Գայիանեան թատրոնում» դպրոցի վարժուհիների մասնակցութեամբ տրվեցաւ մի ներկայացում յօգուտ նոյն դպրոցի։ Ներկայացրին դարձեալ «Շուշանիկը» և «Պիպօյի ակնոցը» կատակերգութիւնը։ Դահլիճը լիքն էր բազմութեամբ, իւրաքանչիւր գործողութեանց հանգիստ-միջոցներում երգում էին, բացի տեղական մուզիկը, և՛ երգեցիկ աշակերտուհեաց մի խումբ և՛ ամբողջ Երևանին ու նորա նահանգին յայտնի տաղանդաւոր դերասան և երգիչ պ. Արտաշէս Ցախօլբեանը, որին «թատրոնի ծաղիկ» անունով է պատուաբերել հասարակութիւնը։ Թէ քանի տասներորդ, գուցէ հարիւրերորդ անգամն է Երևանում «Շուշանիկ ներկայացումը» չենք կարող թուել, բայց հանճարեղ դերասանուհիների շնորհով իւրաքանչիւր ներկայացման մի նոր ոգի ու կենդանութիւն է առնում այդ գլխաւոր դերը ամբողջ պիեսայի. ինչպէս և այսօր Գայիանեան դըպրոցի վարժուհիներ օր. Եղիսաբեթ Ալիխանեանց և օր. Վիրգինէ Խուդաբաշեանցը, որոնք կատարելութիւն էին համարեա իրանց դերերի, առաջինը Շուշանիկի և երկրորդը Դարիկի դերում. նոքա՝ պսակվելով ծափահարութիւնների ու bravo-ների աղմուկներով՝ ցոյց տուին թէ իրանց բնական հանճարը թէև առաջին անգամն էին բեմ դուրս գալի և թէ հայի տաղանդը այդ զգայուն և կրթիչ արհեստի մէջ։ Ափսո՜ս, որ պարկեշտասուն օրիորդները դժբաղդաբար շատ և շատ դժուարութեամբ են համաձայնում բեմ դուրս գալ։ Դերասանների մէջ գովութեան արժանի էին պ. Բ. Նաւասարդեանը Վարդանի և Պիպօյի դերերում. պ. Արմենակ Մելեանցը Զօջեկի և Երուանդ Տէր Անտօնեանը բանդապետի դերերում. խաղը ընդհանրապէս լաւ անցաւ։ Մենք յայտնում ենք մեր շնորհակալութիւնը բոլոր խմբին, մանաւանդ պարկեշտասուն օրիորդներին։ Թո՛ղ թոյլատրուի մեզ յայտնել մեր բարեկամական խորհուրդը, որ այդքան աշխատանքը փոխանակ հին պիեսաների վերայ գործածելու, թող գործածվին կեանքից վեր առած խաղերում, որով օգուտ կը բերեն կրթութեան կարօտ հասարակութեանը։

Այցելու

ՄԻՔԱՆԻ ԽՕՍՔ

Մշակի 66 համարում տպուած Ա. Մ—ի նամակի առթիւ.

—

Արդէն Մեղուիդ պատուելի ընթերցողներին յայտնի են Աղեքսանդրօպօլու ուսուցչական խմբում տեղի ունեցած խռովութիւնները, որոնք անախորժ տպաւորութիւն թողին մեր հասարակութեան վերայ. իսկ այժմ փառք Աստուծոյ վերջացան բոլոր խռովութիւնները պատուելի հոգաբարձութեան շնորհիւ և վերականգնեցաւ խաղաղութիւնը, ըստ որում «ի բաց լուծեալ որոնց» և հրաժարուած ուսուցիչների դասերը բաժանուեցան միւսներին, իսկ բաց մնացածը ձրիաբար շարունակում է պարոն Մ. Խախեանցն յօգուտ դըպրոցի։ Այդ անախորժ իրողութիւնից ոչ պակաս զայրոյթ շարժեց Մշակի անհաշիւ առաջարկութիւնը (№55)։ Թէև այդ ձևը Մշակի համար նոր չէ, որովհետև դորան զոհ դարձան իր քանքարաւոր աշխատակիցները ինչպէս պ. պ. Զաքուչը (հանգուցեալ Ամերիկեան), Պահլաւունին (Պերճ Պռօշեանց), Գ. Զ—, Խնիւսը, Յարոն և այլք. բայց այնուամենայնիւ աններելի էր մի որ և է խմբագրի չունենալով հաւատարիմ թղթակից, հաւատալով սորա, նորա նամակին կամ խօսքին, վեր առնի և մեկեն նորին վեհափառութեան ուշադ-

---

Մշակ տպող Գրիգոր Արծրունուն կի չէ դուր էկի, վուր մէ ուրիշ Արծրունի իրմէն աչողակ է լէզվիս կարթում. վուր ուրիշ բան չէ գթնում, թէ, կօսէ, սղալ ասաւ, հաէվար չին ասում, կօսէ, զըրպարտել ուշադրութիւնը։ Իս էլ կօսիմ վուր չին ասում։ Ամա իս էն իմ արմնում, վուր էտ վիզուի սղալ գթնողը հենց Մշակի տպողն է, վուր հաէվար գրելումը էնէնց բոլիկ է, վունցոր մէ նուր սորվող աշկերտ։ Աշկերտին էլի կանաս դրստի, սա դրստվիլ էլ չէ ուզում ու էնէնց է փիքր անում, վուր ինքն է մենակ անսղալ գրում ու գիփունքը ծուռը։ Ուզում է ասի «մէկ տեղ շատ ապուխտ կայ», սա թէ՝ «մեծ ընտրութիւն ապուխտի կայ» (большой выборъ окорокъ). պէտք է ասէ «լէզուն գիտէ», սա թէ՝ տիրում է լէզուն, կօսէ, (владѣеть языкомъ). պիտի ասէ «էս քո կարծիքին համաձայն չեմ», սա թէ՝ ես չեմ բաժանում քո կարծիքը (я не раздѣляю твоего мнѣнія)։ Ու՞շատ էս թահար բանիր։ Թէ իրան ծիծաղելու չէ թվում, ամէն հաէվար գիդացողի համա էնէնց ծիծաղելու է էստունք, վունցոր ռուսներու համա, թէ ասինք՝ слою на крышу не бросай (խօսկը կտուրը մի գըցի), тгое дѣло шерсть (քու բանը բուրթ է)։

Պարուն Արգար Օհանիսեանցը պատմից թէ հայերուն Հայաստանումը մուն էկող օտար ասկիրը ինչպէս ին զովի ու միշտ սիրում ու իմէ էն օտարներու տոլ էլա մինք սիրում ըլինք մեր իրգիրը, շատ բախտաւոր կուլի Հայաստանը։

Պարուն Շիշմանեանցն էլ Զէյթունի հաէրու վրայ խօսեցաւ, թէ ինչ թահար զօշաղ խալխ ին ու թուրքերու հիդ էս օրս էլ կռիվ տալի։ Էս Զէյթունումը, (Կիլիկիոյ) էլէլ է հաուց վերջի թագաւորութիւնը, վուր 500 տարի աւելի է մօշլա է էլի։

Շատ տաք տաք կպած ին մեր ուսում առած տղէրքը էս բանին, լէզվիս խօսելուն. վուր ժողովուրթին շատ հարկաւոր է։ Աստուծ տայ էրգար քաշէ էս գուրծկը ու օր օրվայ վրայ աւելի լաւ լանիրը կարթան։ Ամա իս իմ կարճ խիլքով էսքանը կօսիմ, վուր ջէր չըկէր ու չը կէր լէզվիս կարթալը ու մէբաշ երկու ամսումը 6 լէզվիս վրայ տուին։ Չըլի թէ էրգար ժամանակ անլէզվիս մնանք ու կարճ օրվայ ըլի մեր ուրախութիւնը։

—

Գլզամի է ըլում էս զատկի դէսը ու մէ քանի ջէր հաէվար թէատր սարքվում։ Խաղացողնիրը շատ փայի նուր վարժվող ին ու իրեք պարտիա բաժնված։ Կօսիս թէ հաուց թէատրի բանը էնէնց առաչ է գնացի, վուր իրեք պարտիէքն էլ կանան ջուդ ջուդ բան չինի։ Պլտին ջուգվի էտ խաղացողներումը լաւիրը ու մէ լաւ հաուց թէատր սարքին, չունքի մէչէնիրը անշնուրքնիր շատ կան։

Գիփունց վրայ կի լաւ խաղալը ապրիլի 18-ին ու էս մախս ամուայ տանուվիցին էր ամալյ թէատրումը։ Էսդանցի լաւն էն էր, վուր իրեք չէհէլ հայ ախչիկ՝ Փաշայեանց, Տէր Մարկոսեանց ու Շերմազանեանց առչի զամը դուս էկան խաղալու ու գիփունքն էլ շատ լաւ խաղացին։

Օվ որ փիքր է անում թէ թէատրումը ախչկայ խաղալն ամութ է, նա պիտի իրա կնգան ու ախչկան տանէմէն էլ չը դուս թողնէ քուչերումը ման գալու։ Թէ զարդակ մանգալն ու քուչերու չափչփիլը մէնակ իր գէսի չհանց տալու համա ամութ չէ, արա ինչի կուլի ամութ, վուր ախչիկս թէ շնուրք ունէ, գնայ թէատրումը խաղայ, ինքն էլ խերվի ու ուրիշներուն է լազաթ չհանց տայ։

Էս էրկու խաղալներումը մէ քանի տղէրք էլ շատ շնուրքով էին։ Պարուն Միրզոյեանցը, Մամիկոնեանցը և Բէհբութեանցը շատ լաւ էին, գիփունքն էլ իրանց տեղումը։ Ու էս մախի 16ի մեր հաու թէատր էկիլ էին հեռաի օմքնիր, վուր իրանց օրումը հաու թէատրի երես չէին տեսի։ Մեր աբլատակրատ ու փրանցեվար ու խալխանեվար սիրող ալղերքն ու ախչկերքը լաֆ էին արի մեր թէատրը ու վունցոր վարպետը արի նրանք չէին զգվում մեր չըսորված ակտեօրներուն մուխ տալով։

Մէնձ խալխ է ըլում սրանց խաղալիս ու միկ բան կուլի, վուր շնուրք ունեցողը էս բանեմէն յիդ կանգնի ու ժողովուրթի սիրտը սառեցնէ թէատրեմէն։ Մեր կնիկանիրն ու արխատակրատնիրը ու նրանց ախչկերքը մէ էրկու ջէր վուր կու տեսնին, թէ չէ, էստի օրինաւոր ին խաղում, գուքան համաչա հաու թէատրը ու քիչ քիչ անզաճներուն կու սորվի հաէվար խօսելուն։

—

Գլզամի է ըլում ու շատ փուղ մօդ ըլում Աստաբոլցի Ամբրոսիոս վարթապիտի քարոզներու շնուրքով։ Մէ խօսկով վուրդի ասիս քարոզ է ասում, մեռելի վրայ էլ ու կնիմքի վրայ էլ։ Դրա խօսելումը շատ կրակ կայ։ Առաչ ասիլ է թուրմէ, վուր իր ուսումարանի համա է փուղ մօդ անում. խէում վուր տեսիլ է խօսիլ է հնգնում խալխումը, ասում է ու գաղէթներով իմաց տալի խալխին, վուր իր ուսումարանի համա չէ մօդ արածը, ու թէ իր ունեցածը ու ինչոր մօդ կօնէ, էստունք գիփ պիտի բանեցնէ Ագրում քախխումը գէղնի վարուցանք սորվեցնելու ուսումարան չինելու համա անունն էլ պիտի ըլի իրը, Ռուբինեան ուսումարան պիտի ասուի։

Իս էսքանը կօսիմ, վուր բանը անումը չէ, բանը բան չինիլն է։ Շնուրք ունիս, քարոզ խօսի, փուղ մօդ արա ու զրգէ գիփ էլ Աստաբոլ, էնդանցի հայ երեք կամպանիէրուն, վուր Հայաստանումը ուսումարան չինելու համա ին սարքած։

Մէ ադի բան միտս էկաւ էս վարթապիտի վրայ։ Թուրմէ մէ օր մէ հարուստ մեռելի վրայ քարոզ է ասում էգեղեցումը։ Էտի ըլում է մեր շատ միլիոնատէր հարուստը ու խիար իմանում է վարթապիտի խօսկիրը թէ՝ «հարուստնիր, ինչ կը փիքր անում, չէ՞ վուր դուք էլ սրանպէս էքուց էլօր պիտիք բաժնվի էս աշխարքեմէն, ո՞ւր է ձիր լաւ, վարծկի գուրծկիրը»։ Ասում ին էս խօսկիրու վրայ հարուստը էրգար ժամանակ լաց է էլի ու խիար վարթապիտը մէ քանի օրվայ վրայ նրա տիտութին է գնացի, նա ասիլ է, ասա ինչոր զուզիս կուտամ էս քու սարքելու ուսումարանի համա։ Վարթապիտը չէ ջուրաթ անում բան ասելու, նրա վրայ է գցում, վուր ինչ որ կամէնայ տայ։ Բանը սառում է, մահը մէէն է հնգնում հարուստին ու խօստացածը ջէր էլ թէ գալիս է, կօսէ։

—

Գլզամի է ըլում ու ամէն տարի լուսահոգի Աւետիք Փիրոյեանցի ու Օսէփ Էֆենդեանցի գերեզմնիրը խալխով ու պատուով օխնում։

Փիրոյեանցը մէ մենձ տուն է անգերձ արի մեր Ներսիսեան հաու չկոլին ու Էֆենդեանցը մենձ փուղ թողի էլի էտ չկոլի համա։ Փիրոյեանցը Սուփ Նշանի բազումն է թաղած ու Էֆենդեանցը վանքի բազումը։ Էս տարի էլի ապրիլի 7-ին Փիրոյեանցի գերեզմանն օխնեցաւ շատ խալխով ու ապրիլի 8-ին Էֆենդեանցի գերեզմանը աւելի շատ փառքով։ Էս էրկու մարթու փատրեթնիրն էլ էս սահմին կախ է արած էտ չկոլի զալումը ու կու պահպանուի մէչը քանի վուր էտ չկոլէն կայ։

Չիմ ուզում ամէն անգամ հնգնողմանն էլ գիփ յիդ ասիմ, ամա խիար գալիս է, մօդ է ըլում. խիլասում է ինձ, չիմ կանացի պահի։

Հէնց էտ օրը. ապրիլի 8-ին, վուր մեռելոցի օր էլ չէր. էնդի Էֆենդեանցի գերեզմանն էր օխնվում շատ խալխով ու էնդիէմէտ զաման չիմքումը թաղած մէ զահանէն էլ իր կնգայ գերեզմանն է էլի օխնիլ տալի։ Մէ զրան ասիս թէ ախար խօմ մեռելոցը ապրիլ ամսի 2ին էր ու անպատճառ օխնիլ կուլի տվի իր կնգայ գերեզմանը, էն էլ ինչ էր վուր 6 օրուայ վրայ էլի նուր մէկելանց էն խալխի առչիվը թազադան օխնիլ է տվի։

—

Գլզամի էլաւ ու իմացանք Նազարեանցի մահը Մոսկով ու Տէր Շմաւոնեանցի մահը քախխումը։

Նազարեանցը խիլքը է մեռնում, ամա մէնձ անունով. իր գրած ու տպած հաուց համա հարկաւոր գրէքերը իր յիշատակ թողնում։ Տէր Շմաւոնեանցը մեռնում է իր մէնձ կարողութիւնը քանի հազար թումանը թողնում է էստի ու իր անունն էլ իր հիզը տանում։ Անկնիկ էր ու անիշատակ ու մէ բանով չէ կամեցի, վուր իրան մահուան էդնէն էլա իշվին։ Ասում ին լաւ գրքատուն է ունեցի, կօսէ, շատ հաէվար գրքերով. Թէ փուղը չէ, էտ էլա տար մեր հաու չկոլին, վուր էրեխէքը կարթան ու ժամանակով մէ կարթալու գրքատուն սարքվի խալխի համա։

Նազարեանցին մեռնելու էդնէն էլ իշեցին քախխումը ու վանքումը այդ կատարեցին. Մոսկով մեռաւ ամա շատ հազար վերստեր ու շատ տարի կու իշին նրան հաիրը։ Տէր Շմաւոնեանցներու մահուան խաբարը Օքլողլուս էլ չի հասնի։

—

Գլզամի էլաւ ու էրկու ջէր մարտ ամսին կրակ ընգաւ Սաղումը։ Ասում ին մօդ հարուր տուն է էրվի ու 30000 թուման մնաս է գիփի։ Բերիլ ին, աղբաթլըխէր, գերնիրն ու տախտակը քախխի քուչերումը զարտաղի ու հալբաթ վուր մէ օր էտ կու պատահէր։ Էտ թահար բանիրը պիտի քախխեմէն դուս ըլի։

—

Գլզամի է ըլում ու մի զուրն չէ կտրվում քախխումը։ Ջէր հիմնիկեվէտ միտը հուսած է ու անպէտկ։ Ու օչով չէ փիքր անում, վուր զասափխանէն մէ քիչ մօդիկ բերվի, օրինակ Օրթաճալի մօդ. Գրտամէն տաւար բերողին քչում ին քախխեմէն, թէ, պիտի տանիս, կօսէ, Նալբըլուիս զասաբխանէն ու էնդի ծախիս։ Էս տարի ապրիլին քանի ջէր է պատահէր, վուր Ջալալօղլուի ու Սղնախեցի տաւար բերողներուն թալնում ին Դարաջալուի թուրքիրը Նավթլուխի տափերում ու զոր ու զարդակ թողնում, չունքի գիշերներով դուռնին մնացի խեղճերը եարան չըլում։

Վնասը նրանց կի չէ, էն էրկու իրիք մարթունը. վնասը միրն է, գիփունց հաւասարական, թէ կու իմանանք։

Ագուլիսից Գաւիթ։

1879 մախս

Քաղաք։

ութիւնը հրաւիրի ստութիւնը պաշտպանելու համար. մի՞թէ Նորին վեհափառութիւնը պ. խմբագրի նման անհեռատես է, որ հաւատալով այդպիսի կողմնակերների խօսքին, կատարէ մի քանի չարամիտների կամքը. ուրեմն էլ ի՞նչ նշանակութիւն ունի ամբողջ հասարակութիւնից ընտրուած հոգաբարձութիւնը: Այս վերջին ժամանակներում Մշակը կատարեալ ապստամբ է դարձել. նա տպում է անխտիր ամեն բան, թէկուզ այդպիսին լինի ի վնաս ազգի կամ մի որ է հասարակութեան: Այդպիսի յօդուածներից է վերյիշեալ նամակը, որ տպուած է Մշակի 66 համարում Ա. Մ. ստորագրութեամբ, որ խորախորհուրդ ակնարկներով վիրաւորում է տեղիս ազգային գործերում արժանաւորութիւն ու ընդունակութիւն ունեցող գործունեայ անձանց սրտերը: «Այս խրողութիւնը եթէ լաւ քննենք, ասում է արժանապատիւ (պաշտօնական է այդ ածականը) Ա. Մ—ը, ուսուցիչները այնքան մեղաւոր չեն, որքան մի քանի կողմնակի պարոններ, որոնք անսխալականութիւն են քարոզում»:

Մի քանի տող ներքեւ ասում է ուսուցիչների քղանցքը բռնել թէ «իրար ետեւից ձաւար են հաւաքում»: Ինչ վերաբերում է ուսուցչական խմբի ոմանց մեղադրութեան, թող իրանք պատասխանեն, իսկ կողմնակի պարոնների մասին, որով ակնարկում է քաղաքիս պատգամաւորութեանը, մենք չենք կարող լուռ մնալ, քանի որ պատգամաւորութիւնն իբրեւ պարտաճանաչ խելոյն և եթ ցանկացաւ այդ գժտութեանց առաջն առնելու համար տեսակցել գեր. Նախագահի հետ: մի՞թէ մեղաւոր է պատգամաւորութիւնը կամ նոցանից մի քանի անհատներ, որ նկատելով դպրոցի տագնապը՝ ցաւ ի սիրտ կամեցել են դարման տանել, զլմելով հոգաբարձուաց ոմանց, որոնք բացակայ չէին քաղաքից, որպէս զի շուտ կարգադրութիւն լինի: Մի՞թէ պ. Ա. Մ, որ անցեալ ուսումնական տարեշրջանին, պ. Մ. Ա. էլ մի փորձ փորձեց դպրոցի գլխին, որպէս զի աւելի ուժեղ կարողանայ առնել, բայց հետեւանքը ձեզ յայտնի է թէ ի՞նչպէս հոգաբարձութիւնը բարոյապէս պատժեց նրան: Ձեր կողմնակի ցլշած պարոններն են, որ հասարակական այգին մտնող աղուէսների առաջները հանում են, որպէս զի ի զուր չը փչացնեն նորանում բուսած ողկոյզները, իսկ բաղմաշխատ այգեպանին վարձատրում ըստ արժանւոյն— կարծում ենք լաւ էք հասկանում, ինչ որ ասացինք: Այդ կողմնակի պարոններն են, որ ըստ իրանց իրաւանց պահանջող եղան գեր. Նախագահից, որ խառն ժողով կազմէ դպրոցների ներքին և արտաքին դրութեան հետ ծանօթացնելու համար, իսկ ձեր կարծիքով բ ա ղ մ ա շ խ ա տ յաջորդը դեռ ես զբաղուած է աւելի կարեւոր (!!!) գործերով և չունի միջոց իրագործելու այդ խնդիրը, մանաւանդ որ ծանրաբեռնուած է դասաը շրջելով, կարծում ենք աւելի այդ էր ձեզ վիրաւորողը, որ ուրիշի գրածը արտագրելով պատիւ ունեցաք Մշակի 66 համարում երեւել և աւելի վրիժառու գտնուել կողմնակի պարոններից ձեր ոտքը հոգեւոր դպրոցից հեռացնելու ազագաւ, մանաւանդ այդ ամէնը կախումն ունի օրական հացի խնդրից, բայց հաւատացնում ենք ձեզ, որ առնիւ մազիկը երբէք այդպէս չեն կարող վարուել: Վերջացնելով մեր խօսքը, խորհուրդ ենք տալիս Ա. Մ. ին, որ հացի խնդրի համար սորա նորա պատիւը ի զուր չըշօշափէ և իբրեւ կոյր գործիք հրապարակ դուրս չգայ, ապա ո՛չ վերջինը վատ կլինի քան զառաջինը, ասած է հասարակօրէն «կը մեռնի կովը կը վերնայ խարը»: Հաւակացնք. Իսկ ինչ վերաբերում է Մշակին՝ մեր համեստ կարծիքն է այդպիսի երկդիմի ու անհաստատ թղթակցութիւնները ձգել զամբիւղը և աւելի խոհական ու հեռատես գիրք բռնել, ապա թէ ո՛չ շատ շուտ կը կորցնէ իր ունեցած հեղինակութիւնը:

Կայծակ.

Աղեքսանդրոպոլ.

ՆԱՄԱԿ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼԻՑ

—

……… ԽՄԲԱԳԻՐ

Լսելով լրագրիդ միջոցաւ պ. Պերճ Պռօշեանցին սահմանած Երեւանու թեմական տեսչութեան պաշտօնը՝ մեծ ուրախութիւն պատճառեց մեզ, որովհետեւ համոզուած ենք, որ շուտով կսկսել է տեղիս դպրոցներին և ըստ արժանւոյն գործ կը տեսնէ, քանի որ մեր դպրոցները մի նախանձոտ կուսակցութիւն, որ կազմում են մի քանի խաւարասէր կղերականներ, կամենում է քանդել, գործունեայ ու հասկացող ուսուցիչների վարկը վայր ձգելով՝ փախցնել տեղիցս, որպէս զի տիրեն դպրոցներին իրանց կոյր գործիքները 1) և մի և նոյն խաղը խաղան, ինչպէս որ մի քանի տարի առաջ խաղում էին: Մեր յոյսը շատ է թեմական տեսչի վերայ, որ նա իր պաշտօնին համեմատ կբարեկարգէ իր իշխանութեան ենթարկուած դպրոցները, մանաւանդ մեր քաղաքինը, որ զուրկ է տեսչից և գործունեայ յաջորդից: Ցաւ ի սիրտ յայտնում ենք, որ եթէ շուտով մեր դպրոցների ուսուցիչների ու տեսչի մասին, որ անհրաժեշտ է, տնօրինութիւն չեղաւ, հաւատացէք ուսումնական տարեշրջանին մեր դպրոցները շատ կաղ ի կաղ քայլ կը փոխեն: Որոնց հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել, թո՛ղ լսեն և ազգային մեղ չմեղադրեն, երբ ամենայն իրաւամբ պահանջող կլինենք նոցանից ըստ պարտականութեան մեր իրաւունքը:

Վահան.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գաղղիական Ռէբիւբլիկ Ֆրանսէզ լրագիրը հետեւեալ յօդուածն է գրում Հայոց վերայ:

«Եթէ ներկայ դարուս վերջին մասին մէջ կնքուած բոլոր դիւանագիտական պայմանագրութեանց հետեւանքներուն համառօտ բովանդակութիւնն ընէլ՝ անցեալ յունիս 4-ին Սըր Հ. Լէյարտի և Սաֆվէթ փաշայի միջեւ կնքուած պայմանագրութեան հետեւանաց բովանդակութեան չափ դիւրին լինէր, քիչ խօսք հարկ կը լինէր ըսել, այս դիւրագանց պատճառաւ. որ յունիս 4ի պայմանագրութիւնն որ և է հետեւանք մը չունեցաւ՝ դէթ մինչեւ այսօր: Մեք, կնքուած միջոցին այնչափ աղմուկ հանող այդ դաշնագրութեան բնական և անկակեալ արդիւնքը վերայ կը խօսինք, վասն զի եթէ իբերն ուրիշ տեսակէտով մը քննուին, հակառակ համոզում մը կը գտնայ: Փոքր Ասիոյ մէջ դաս մը մարդիկ կան, որք բնաւ գոհ չեն Անկլօ — թուրքական դաշնագրութենէն, որուն կը վերագրեն իրանց կրած չարեաց մեծագոյն մասն: Այդ դասը գրեթէ երկու միլիոն անհատէ կը բաղկանայ, ուրեմն ասոնց գանգատները քի՞չ մ՚ ուշադրութեան արժանի են, և պիտի տեսնուի որ անիրաւ չեն:

«Ասկէ ինն ամիս առաջ, Արեւելից բոլոր քրիստոնեայ ազգութիւնները պատուիրակներ ղրկեցին ի Պէրլին. այս վերջիններու մէջ կը գտնուէին և Հայոց ազգին պատուիրակներն: Հայք՝ 400 տարիէ ի վեր զաւազանի հարուածներ ընդունելէ ձանձրացած վեհաժողովոյ լիազօրներէն կը խնդրէին, որ իրենց համար բան մ՚ ընեն: Բազմապահանջ չէին. Պուլղարաց պէս Թուրքաց լուծէն ազատիլ չէին ուզեր, համոզուած լինելով որ իրենց ծառայական հպատակութեան լուծն աւելի ծանր լուծի մը հետ պիտի փոխանակէին. բաւական կը համարէին միայն վարչական բարենորոգումներ խնդրել, որ զիրենք կամահաճ արոց աւանդական զաւազանին հարուածներէն ազատէր: Հայոց պատուիրակներն իրաւունք ունէին լսելի լինելու, որովհետեւ յանուն երկու միլիոն քրիստոնէից կը խօսէին. բայց Պուլղար լինելու բարեբաղդութիւնը չունէին, ուստի և վեհաժողովն ուշադրութիւն չշնորհեց անոնց ցաւալին գանգատանաց: Երբ յունիս 4ի պայմանագրութիւնը վրայ եկաւ, բոլորովին անոնց, թէ այլ ևս գանգատելու իրաւունք չունէին, որովհետեւ Անգղիա իւր վերայ կառնուր իրենց վիճակին բարւոքումն, Անգլօ — Թուրք պայմանագրութիւնն՝ Անգղիոյ պաշտպանութեան ներքեւ նոր դրութեան մը բարիքը կապահովէր իրենց:

«Ասոր հակառակ, Հայ պատուիրակք Պէրլինէն մեկնեցան առանց համոզուելու այս օգուտներուն իսկութեան: Դէպքերը շատ իրաւունք տուին անոնց կասկածանաց: Ճշմարիտ է արդարեւ որ յունիս 4ի պայմանագրութիւնն ի նպաստ Հայոց ազգին վարչական ազատութիւններ կը տրամադրէ, բայց այս պայմանագրութիւնը մինչեւ ցայժմ թուղթի վերայ միայն գոյութիւն ունենալով, Փոքր Ասիոյ մէջ վարչական բարենորոգումներն ալ գաղափարական վիճակի մէջ կը մնան: Ասկէ կը հետեւի որ Հայք, դորս Արեւելեան քրիստոնէից ամենէն աւելի համակրութեան արժանի եղողներուն կարգը կրնամք դասել, իրենց կրօնակցաց մէջէն միայն իրենք են որ Եւրոպիոյ աստուածաշնորհութենէն օգուտ չունեան: Կըսեն որ եթէ Անգղիա իրենց ապագային հոգն իւր վերայ չառնուր, վեհաժողովը բան մը կրնէր իրենց համար, և երկու չափ և երկու կըշիռ չէր ունենար տարբեր նկատմամբ: Ուստի իրենց գանգատանքն Անգղիոյ վերայ կը ծանրացնեն և արդարեւ դժուարին է իրաւունք չտալ անոնց:

«Անգղիոյ կառավարութիւնն իւր խոստումներն յարգելու համար մինչեւ ցարդ Բ. Դրան խմաստուն խորհուրդներ տալէ զատ ուրիշ բան չըրաւ: Բ. Դուռն ալ իւր կողմանէ այն խորհուրդները մեծ ուշադրութեամբ մտիկ ընելով՝ բայց բնաւ չգործադրելով՝ գոհացաւ: Այս բանն այն աստիճան սովորութիւն եղած է իրեն, որ պէտք չէ զարմանալ և Հայք բնաւ յոյս չեն դնէր Բ. Դրան լաւատեսութեանը վերայ: Պարզապէս կըսեն թէ Անգղիացիք՝ փոխանակ այդ պայմանագրութիւնն իրենց դըրպանին մէջ պահելու համար միայն ստորագրելու, աւելի լաւ կընէին զինք պաշտպանելու հոգն այլոց թողուլ:

«Արդարեւ չկրնար ուրացուիլ որ Անգղիոյ Հայաստանի մէջ բարենորոգումներ գործադրելու պարտականութիւնն սահմանելով Բ. Դուռն ազատվեց իւր Փոքր Ասիոյ քրիստոնեայ հպատակաց նկատմամբ ամեն պատասխանատուութենէ: Եթէ Լորտ Սալիսպըրի ամբաստանէ զԲ. Դուռն թէ դժկամակութիւն ցուցնէ Բ. Դուռն իրաւամբ պիտի պատասխանէ թէ բաղձացեալ բարենորոգմանց ձեռնարկելու համար կսպասէ որ Անգղիա իւր խոստացած օգնութիւնները ղրկէ: Աս. այժմ կը վախցուի որ Հայոց ազգն, յորմէ չկրնար պահանջուիլ որ պղատոնաբար խանդավառի այնպիսի ազատութեան մը մեծութեանը համար, որ շատ բան խոստանալէ ետեւ բան մը չըներ իրեն համար, իրմէ պակսած պաշտպանութիւնն ուրիշ կողմ փնտռէ: Այս օրուընէ չէ որ Ռուսական ազդեցութիւնը Բայա Հայոց վերայ գործածել կուզուի: Ռուսիա զանոնք իրեն բերելու համար ազդեցութեան զօրաւոր միջոց մ՚ ունի, այն է Լուսաւորչական եկեղեցւոյ Հայրապետական գահուն իւր երկրին մէջ գտնուիլը: Հայոց կաթողիկոսն Էջմիածին կը նստի, իւր կրօնական իշխանութիւնը Դրան Հայ հպատակաց վերայ կը տարածի և ամեն ժամանակէ աւելի Ռուսիոյ ծառայութեան մէջ է: Ասկից զատ Թուրքիոյ Հայերն իրենց աչքը դէպի Ցարին կայսրութիւնը դարձնելով, հոն իրենց ազգակիցները թէ զինուորական և թէ՛ վարչական բարձր պաշտօններու վերայ կը տեսնեն: Իրենց ըղձանքն այն կողմը պիտի հակի՝ եթէ Անգղիոյ կողմանէ անոնց խոստացուած փոխարինութիւնները զանոնք չկասեցնեն այն զառ ի վայրին վերայ, ուր ընդհանուր անտարբերութիւնը մղած է զիրենք:»

(Մասիս)

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ամսոյս 16-ին ամառային թատրոնում թատրոնասէրների խումբը բարեգործական նպատակով ներկայացրեց «Սէր և Նախապաշարմունք» Մէլեվիլեայի կոմեդիա, թարգ. պ. Ա. Բարանեանցի և «Աշնանային երեկոյ» վօդեվիլը:

Ձը նայելով մեր նախազգուշութեան, թէ պ. թատրոնասէրները հեռու կենան հայկական բեմի վերայ դուրս բերելուց անվայել պիեսաներ, «Աշնանային երեկոյ» վօդեվիլը կրկին երեւցաւ բեմի վերայ և խաղացին նոյն անձինք նոյն երգերով և պարերով…

«Սէր և Նախապաշարմունք» կոմեդիան լաւ անցաւ, բայց երկրորդ գործողութիւնը, որ համեմատաբար թոյլ է գրած երրորդ գործողութիւնից, վերջինից լաւ խաղացին. Երեւի պ. պ. թատրոնասէրները յոգնել էին, բացի սորանից շատերը նոցանից իւրեանց դերերն լաւ չէին իմանում.

Բայց և այնպէս Լորդ Հասթինգի դերը պ. Ն. Միրզոյեանը, Լորդի աղջկայ դերը՝ օր. Վ. Փաշայեանը և դերասան Ուիլիամսի դերը՝ պ. Վ. Մամիկոնեանը ներկայացրին յաջողութեամբ. Մանաւանդ պ. Միրզոյեանցը, որ լաւ էր ըմբռնել իւր դերը և կարողացաւ մինչեւ վերջը արժանաւորութեամբ կատարել նորան: Օրիորդ Փաշայեանցը տեղ տեղ թոյլ էր, որ աւելի դերի թերութիւնիցն էր և խորհուրդ կըտայինք մեծապատիւ օրիորդին իրան աւելի յարմար դերերը միայն ընդունել և իւր ընդունակութիւնքը այդպէս կանոնաւորապէս զարգացնել.

Կոմէդիայի վերջը հասարակութիւնը դուրս կանչեց պարոն թարգմանչին.

Երրորդ անտրակտում պ. պ. Աթանասեանը և Սուքիասեանը դուրս եկան բեմը, առաջինը մի ոտանաւոր կարդաց և խնդրանօք հասարակութեան մի քանի Մշոյ երգեր երգեց. իսկ պ. Սուքիասեանը վրաց չուխայ հագած Թիֆլիսի բարբառով պատմեց հանդիսականներին թէ նա ինչպէս «Ջանդաբէկչար» է եղած իւր կնոջ և աղջկայ շռայլ կեանքից և մօդայլն հետեւելուց: Պատմութիւնը յոգնեցուցիչ էր և ինչպէս երեւում էր ժողովածու էր պ. Գ. Սունդուկեանցի «Քանդած օջախի», «Խաթաբալայի և այլ. յեղինակութիւններից.

Մենք չենք հասկանում, թէ ինչ նշանակութիւն ունէր բեմի վերայ այդ պատմութիւնը, որի մէջ ոչինչ զուարճալի, ոչինչ ծիծաղաշարժ կամ կոմիքական բան չէր երեւում բացի մի քանի անտեղի խօսքերից, որ հակառակ սովորականի նոյնպէս անուշադիր մնացին.

—

Աղեքսանդրապօլն ունի միայն զուտ բնակիչ 2,600 տուն Հայ լուսաւորչական, եթէ միջին թուով վերցնենք տանից մէկ աշակերտ, ուրեմն մեր ուսումնարաններում այժմ պիտի 2,600 աշակերտ ունենանք, այն ինչ ըստ մեր գիտեցածի 1000-ից աւելի չէ.

1) Городское училище 2 դասատուն, 2 պատրաստ. 5 ուսուցիչ 60 աշակերտ 2) Հոգ. վիճակային Դպրոց 3 դաս. 3 պատրաստ. 5 բաժանմ. 13 ուսուցիչ 350 աշակերտ. 3) Օրիորդական 2 դպրոցներ 3 դաս. 2 պատրաստ. 2 բաժանմ. 3 վարժուհի 175 աշակերտուհի, 4) ծխական մասնաւոր դպրոցներ 12 հատ, որոնցից երեքը երկու դասատնեականներից, իսկ 9 մէկից բաղկացած, ուսուցչաց թիւն է մօտաւորապէս 19. 415 աշակերտ. Ընդհանուր գումարն է 36 դասատնեակ, 40 ուսուցիչ, 1,000 աշակերտ երկու սեռից.

Վերոյիշեալ 1,000 աշակերտաց կրթութեան վարձ տրվում է տարեկան մօտաւորապէս 16,000 ռուբլի.

Միջին թուով վեր առած.

Մի դասատնեակում պարապում է 1 ուսուցիչ 25 աշակերտի հետ և ստանում տարեկան 400 ռուբլի ռոճիկ. Ուրեմն ուսման վճար տարեկան մի աշակերտին հասնում է 16 ռուբլի, որ համեմատաբար արքունի ուսման վճարի հետ բաւականին թանգ է:

—

Ծանօթ. 1) Այդ գործիքներից մէկն էլ Նորերումս երեւցաւ Մշակում Ա. Մ. ստորագրութեամբ՝ երկու, երեք ատաղերի և Աֆրիկեցու չաքում.

Լսում ենք, որ ամսոյս 27-ին կիւրակէ, պ. Արծրունու նոր շինած թատրոնումը կը լինի հայերէն ներկայացումն յօգուտ պ. Տէր Դաւթեանցի «Միջի մարդ» կոմ. հեղ. պ. Մ. Պատկանեանցի և «Պառաւներուն խրատ» վօդ. հեղինակ. հանգուցեալ Տէր Գրիգորեանցի։

—

Նոր Բայազէտից պ. Ս. փ. հաղորդում է.

Օրերումս Քիւզաջի գիւղից երեք մարդ գնում են իւրեանց բարեկամ տիրացուի ձեռնադրութեանը և օծմանը ներկայ գտնուելու, բայց դժբաղդաբար ճանապարհին Քուրդերը վրայ համնելով սպանում են երեքին էլ. սպանուողներից մէկը տիրացու է եղել։

—

Գեօլ գիւղում մի օրիորդ նշանվում է մի երիտասարդի հետ, կարճ միջոցից յետոյ երիտասարդը մեռնում է, այն ժամանակ օրիորդը գնում է փեսայի տունը ասելով, «Ես այս տանը կըընակվիմ այնքան ժամանակ, մինչև որ մեռնող երիտասարդի 7 տարեկան եղբայրը (որը այժմ Նոր բայազէտի դպրոցում այբուբէն է կարդում) մեծանայ, հետը պսակուիմ։

—

Թէրճեման էֆքեար լրագրում պարոն Սմբատի նամակում կարդում ենք հետևալ տեղեկութիւնքը Վանի մասին.

Մարտի 29-ին մի լսարան ալ աւելցաւ Վան, որ բացուեցաւ Հայկավանից Թաղին մէջ Հայկական ընկերութեան ձեռքով։ Այս միջոցիս չորս լսարան կայ Վանայ մէջ, որոց հնագոյնն և անդրանիկն է Հայրենասէր ընկերութեան լըսարանը, զոր բացած է Մ. Փորթուգալեան էֆ. 1876 Նոյեմբ. 1-ին, երբ առաջին անգամ Վան եկած էր։ Այս լըսարանը իբրև կեդրոնական կաթսայ կը նկատուի միւս լսարաններուն, որոց չոգի կը տայ աննախանձաբար։ Հայրենասէր և Ազգանուէր ընկերութեանց լսարաններն կիսամսեայ են, իսկ մնացեալներն ամսական են. այսինքն ամսի մէջ մի անգամ կը բացուի։ Ժողովուրդը միշտ լսելու տեղ ունի, զի ամեն կիրակի անպատճառ չորս լսարաններէն մէկն բաց կը լինի, հետևապէս հոն կը վազէ։ Լսարաններն իրենք սովորութիւն ըրած են Հայրենասէր ընկերութեան լսարանի ուղղութեան հետևիլ, զոր Փորթուգալեան էֆ. սահմանած է և զոր նոյն ընկերութեան ներկայ տեսուչ Պ. Մարկոս Նաթանեանն ալ անվրէպ կը շարունակէ։ Ամեն լսարան ունի իւր հետ և դասարան։ Կրնամ կարծել թէ Վանայ մէջ 200-ի չափ կիրակնօրեայ ուսանողներ կան այժըմ, որոց մեծ մասը չափահասս երիտասարդներ են։ Վանայ մէջ որչափ գործօղ և զգայուն մարդիկ կան, ընկերութեանց անդամներ են։ Այնպէս որ անհնար է գտնել անձ մը, որ աժխոյժ լինի, զգացում ունենայ և ընկերութեան մը անդամ չըլլնի։ Բայց թէ կղերայ մի մասը ընկերութեանց վրայ ինչ գաղափար ունի, հետևեալ օրինակէն լաւ կը հասկցուի։ Մի քահանայ (որյ անունն չեմ յիշեր արժան չըհամարելով) մի օր Ս. Վարդան եկեղեցին ծանուցում ընելու առթիւ յանդգնեցաւ ընկերութեանց վրայ ալ խօսել և ասաց թէ «գիտէք ինչու կործանեցաւ Բաբելոնի աշտարակը—վասն զի նոյն ժամանակ ալ, յարեց, հիմակուան պէս զանազան ընկերութիւններ կազմուեցան և իրարու խօսք չհասկանալով, զԱստուած բարկացուցին և աշտարակն կործանել տուին» և այլն։ Իսկ թէ ժողովրդեան զգայուն մասն ինչ գաղափար ունի ուրդէտ կղերին վերայ, այդ ալ հետևեալ օրինակէն քաջ կտեսնուի։ Մարտ 25-ի կիրակի իրիկուն՝ մի վարդապետ ոտքի կայնեցաւ քարոզ խօսիլ Ցայնկոյներու եկեղեցույն մէջ, մէյմն ալ յանկարծ ամբողջ ներկայ ժողովուրդն ձգեց դուրս ելաւ եկեղեցիէն։ Ի զուր կը խնդրէր վարդապետն չմեկնիլ. խոստանալով քիչ խօսիլ։ Բայց մտիկ անող չեղաւ։ Նա վարդապետն ստիպուեցաւ ոչինչ խօսիլ չախտած՝ իւր անդ երթալ և նստիլ։ Տեղւոյս կղերաց ոգէտ մասը այնչափ կատէ ընկերութիւններ, որ եթէ մտիկ ընող լինի, խաչակրութիւն կըքարոզէ նոցա դէմ։ Ընկերութիւններն ալ այնչափ լեցուած են նոցա դէմ, որ եթէ հնար լինէր «կոտորած մոգուցոյ» մէկ կրկնութիւն անել խեղճ չէր համարիր։

Ամբողջ Վան քաղաքին մէջ մի օրինաւոր գրավաճառանոց չկայ, ուր կարելի լինի ուզուած գիրքն ուզուած ժամանակ ձեռք բերել։ Եւրոպական լեզուով գրեանք միայն Ամերիկացի միսիոնարաց քով կը գտնուին ի վաճառ։ Չկայ մի սրճարան, յորում լրագիրներ գտնուին յաճախորդաց համար։ Լրագիր՝ գիրք և այլն ընկերութեանց կենդրոնավայրեր կան։ Ահա ատոր համար է որ ընկերութիւններ բազմաթիւ են այստեղ։ Տեղւոյս Թուրք հասարակութիւնն չատ յետնեալ վիճակ ունի բարոյապէս։ Ոչ մէկ ընկերութիւն կազմուած չկայ նոցա մէջ, ոչ լրագիր ոչ գիրք պահանջք չէ նոցա համար։ Երբ ազգային հանդէսներու կամ զանազան գումարմանց համար Հայ ժողովուրդ դպրոցներ կը հաւաքուի չատ անգամ Թուրքերն կը զարմանան բոլորովին և չեն կրնար գիտնալ թէ ինչ նպատակաւ ժողովուրդ մը այսպիսի գումարումներ կրնայ ունենալ։ Իսկ երբ քուէարկութեանց համար կը գումարուին հայեր, Թուրքայ մէջէն չատեր կը սկսին ասել թէ հայերն իշխան կընտրեն իրենց ինչ կընեն, որ այսպէս քուէներ կը ձգեն։

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ։
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ։

Ներկայ 1879 թուի յուլիսի սկզբից, տէրութեան թոյլտուութեամբ Թըֆլիզի մէջ հրատարակվելու է ռուս «Кавказъ» լրագրի չափով, քաղաքա-գրականական շաբաթաթերթ «Աշխատանք» ռուս և Հայ լեզուներով հետևեալ պրոգրամմով:

1) Դատաստանական ժամանակագրութիւն.

2) Տեղական կեանքի ուսումնասիրութիւն. թէ անտեսական, թէ վիճակագրական ու թէ գիւղատնտեսական կողմերից:

3) Գրականութիւն. գիտութիւնների բոլոր ճիւղերի վերաբերութեամբ աշխատութիւններ՝ լինեն նորանք թարգմանութիւններ թէ ինքնուրոյնութիւններ: Քննադատութիւն ռուս, Հայ և օտարազգիների գրականութիւնների:

4) Քաղաքականութիւն. քաղաքական հայեացք և յօդուածներ միջազգային իրաւունքի հարցերի նկատմամբ:

5) Մանր լուրեր:

6) Մասնաւոր յայտարարութիւններ:

«Աշխատանք» շաբաթաթերթի տարեկան բաժանորդագինը Թիֆլիզում առանց տուն հասնելու 5 ռ. Տուն հասցնելով 5 ռ. 50 կ.

Ռուսիոյ զանազան քաղաքներ ղրկելով 6 ռուբլ.

Փոստային դաշնակցութեամբ ղրկելով արտասահման 7 ռուբլ:

Ստորագրութիւնն ընդունվում է Թիֆլիս կենտոնական գրավաճառանոցում:

Է «Աշխատանքի» համար բոլոր նշանակելի նամակագրութիւնները, ինչպէս նաև պահանջները, օտարաքաղաքացիք պիտի բարեհաճեն մինչև որիշ նոր յայտարարութիւն դուրս գալը ուղարկել ուղղակի «Աշխատանք» լրագրի խմբագրին այս հասցէով. Григорію Тер-Меликсетову, редактору газеты «Трудъ», въ Сололакахъ, на Сололакской ул. у Вознесенской церкви возлѣ стараго моста въ Д Михаила Галустова подъ № 110.

Նիւթեր և անմիջակ յօդուածներ «Աշխատանքի» խմբագրութիւնը ընդունում է միմիայն և յատկապէս ռուս, Հայ, Ֆրանսիական և վրացական լեզուներով:

Խմբագիր—Հրատարակող Գրիգոր Տէր—Մելքիսեդեկեան։

ՓԱՐՈՍ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
վերնագրով պատկերազարդ հանդիսի ներկայ 1879 ամի տարը հրատարակուեցաւ և ուղարկուեցաւ պատուելի բաժանորդագրաց։ Մեղուի ընթերցողք կարող են ծա նօթանալ այդ հանդիսի արտաքին ձեւի և բովանդակութեան հետ ընդ սմին բաժանուած յայտարարութենէն։ Գինն առաքմամբ է 1 ռ.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ՓՈՐՁ"

ԱՄՍԱԳՐԻ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ (ՄԱՅԻՍԻ) ՀԱՄԱՐԸ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ I. Հայի խնդիր, ազգային վիպասանութիւն Պերճ Պռօշեանցի. 2. Հպատակութեան և խղճի ազատութեան գաղափարը նախնի Հայոց մէջ, Կ. Կոստանեանցի։ 3. Օտար լեզուների դասատուութեան եղանակները։ 4. Գարիբալդի, գործ ժօրժ Սանդի։ 5. Գարուն Հայաստանի, բանաստեղծութիւն Գ. Բարխուդարեանցի։ 6. Սանպիկուրինները, զրոյց Չարլս Դիկենսի։ 7. Ալեքսանդրօպօլից դէպի Կարին, ճանապարհորդութիւն Քաջբերունու։ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ 8. Հասունեան և Հակահասունեան խնդիր, Ծերենցի։ ՅԱԻԼՈՒԱԾ 9. Յայտարարութիւն, Ամբրոսիոս Վ. Բուլինեանի։

Ստորագրուել կարելի է Տփխիսում «Փորձի» խմբագրատանը և կեդրոնական գրավաճառանոցում։ Օտար քաղաքացիք կարող են գրել խմբագրին հետևեալ հասցէով. — Тифлисъ. Въ Редакцію Армянскаго журнала «ПОРДЗЪ»

Խմբագիր—Հրատարակիչ
Աբգար Յովհաննիսեան։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տպագրուած է Զաք. Գրիգորեանցը ստանալով «Թորոս Լևոնի» հեղինակ— Մեծապ. պ. Ծերենցից տպագրելու իրաւունքը նորանոր աշխատութիւնը, որոյ վերնագիրն է «Երկունք 9-դ դարու» և որոյ նիւթը վեր է առած Հայոց պատմական կեանքից իններորդ դարի)— յանձնեց տպարանին և շուտով լոյս կը տեսնի:

Գրքի արժանաւորութեան մասին խօսելը այժմ աւելորդ եմ համարում. ով որ ծանօթ է պ. Ծերենցի գրուածների հետ, նա կը հասկանայ թէ ինչ հոգով և ինչ ոճով գրուած է: Գինը լինելու է 1 (մի) ռուբլի, թէ Տփխիսում և թէ օտարաքաղաքացոց համար:

50 հատ առնողի համար հաբիւրին 20% զեջումն կը լինի:

Գրավճ. Զ. Գրիգորեանց։

ԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՒՐԱԿԷ
ԱՄՍՈՅՍ 27-ԻՆ

Մոլնու ժողովրդականք հրաւիրվում են նոր երեսփոխանի ընտրութեան համար: Յուսալի է, որ Մոլնու ժողովրդականք անտարբեր չեն գտնվիլ այս գործում, որ յոյժ կարևոր է եկեղեցու պայծառութեան համար:

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ

Հայոց Ազգային—Հոգևոր Դպրոցի աշակերտների տարեկան հարցաքննութիւնը լինելու է հետևեալ կարգաւ.

Ամիս և ամսաթիւ	Դասատուններ	Առարկաներ
Մայիսի 23	է	Մանկավարժութիւն,
25	Ե	Ռուսաց Պատմութիւն,
26	է	Կրօն և Աստուածաբանութիւն,
28	Ե	Ֆիզիքա և Բնագիտութիւն,
30	է	Հայոց Մատենագրութիւն,
31	Ե	Հայոց Պատմութիւն,
Յունիսի 4	Ե	Աշխարհագրութիւն,
5	է	Ընդհանուր Մատենագրութիւն:

I, II, III, և IV դասատանց գրաւոր քննութիւնները լեզուներից և մաթեմատիքայից լինելու են. I և II դասատանց մէջ Մայիսի 22-ին և 23-ին, իսկ III և IV դասատանց մէջ—Մայիսի 24-ին, 25-ին և 27-ին:

Հարցաքննութիւնը մինչև մայիսի 26ը լինելու է, զկնի ճաշու $5^1/_2$ ժամից և այնուհետև առաւօտները 8 ժամից, իսկ պատրաստական դասատան քննութիւնները լինելու են նոյնպէս առաւօտները:

PRIME A NOS LECTRICES

POUR DOUZE FRANCS AU LIEU DE QUINZE

ON RECOIT PENDANT UN AN LA MODE FRANCAISE

Ce journal, paraissant tout les Samedis, est le plus intéressant le mieux sfait et la plus complet de tous les journaux de modes.

C'et le seul qui donne des Patrons découpés de grandeur, uaturelle.

DÉTACHER CE DULLETIN et l'adresser, avec un mandat-poste de 12 francs, à M. ORSONI, Administrateur de la Mode Française, 37, rue de Liile, á Paris.

Հին—Հայաստանի քարտէզը գաւառով, մեսարքով և յուլունքներով ասղնեգործելու համար պատրաստում եմ զանազան տեսակ ՈՒԶՈՐՆԵՐ —համառօտ, մանրամասն, մեծ և փոքր գիրքերով:

Մանրամասնի մէջ որոշուած կլինեն ա. տէրութեանց և նահանգների սահմանները, գետերը, փառերը, լճերն ու ճահերը. նահանգների, մայրաքաղաքների և պատմական նշանակութիւն ունեցող քաղաքների, բերդերի և գիւղերի անունները և բ. զուգահեռական և միջօրէական գծերն աստիճաններով և մասշտապ:

Օրիորդական ուսումնարանների վարչութիւնները և կամ մասնաւոր ցանկացողները կարող են գրել «Մեղուի» խմբագրատուն:

Նոյնպէս պատրաստում եմ զանազան տեսակ հայերէն տառեր ասղնեգործութեան համար:

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ 23-го МАЯ 1879 г. Типографія Амб. Энфіаджянцъ и К-⁰ Տուն Բժշկապետ Մ. Բոտինեանց։